

Jeugd heeft
recht op
groen

Inleiding

Op 1 februari 2005 hebben het Rijk en de 31 grote steden – verenigd in de G4 en de G27 – een intentieverklaring getekend om samen 'groen' hoger op de bestuurlijke agenda te zetten. Opvallend is dat daarbij expliciet wordt ingezet op een verbreding van groen naar andere maatschappelijke issues.

Letterlijk wordt gesteld:

"Grote steden en Rijk behandelen 'groen' niet als geïsoleerd aandachtspunt, maar zien groen als essentieel en integraal onderdeel van een gezond en prettig woon-, werk- en leefmilieu.

Groen wordt verbonden met dossiers waaraan het een bijdrage kan leveren als: gezondheid, sport en bewegen, recreatie, ontmoetingsruimte, cultuur-historie, natuur, milieu, integratie en jeugd."

Daarbij is de intentie vastgelegd: *"Grote steden en Rijk gaan met maatschappelijke organisaties voorstellen formuleren voor de verbreding van groen naar andere maatschappelijke vraagstukken."*

1. Probleemstelling en methode onderzoek

De betrokkenheid van jongeren bij de ontwikkeling van natuur en groen in de stedelijke omgeving is beperkt. Jongeren spelen nagenoeg geen rol bij de planvorming. Stichting Natuur en Milieu en IVN Nederland hebben in het kader van eerder genoemde intentieverklaring in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) onderzocht in hoeverre grote en middelgrote gemeenten jongeren actief betrekken bij ruimtelijke planvorming. Natuur in de stedelijke omgeving is de rode draad binnen het onderzoek. Het aanschrijven van de gemeenten was de eerste stap in het proces. Vervolgens zijn een aantal gemeenten bezocht en is van andere gemeenten (per e-mail) informatie ontvangen over de stand van zaken in de betreffende gemeente. Deze informatie was veelal van zeer globale aard en derhalve minder bruikbaar voor verdere verwerking.

2. Onderzoekresultaten

Er zijn 60 grote en middelgrote gemeenten aangeschreven met het verzoek om hun ervaringen met jongerenparticipatie bij planvorming voor de groene ruimte te analyseren. De respons op deze brieven was teleurstellend laag. In de praktijk bleek het lastig te zijn om de juiste bestuurders en ambtenaren binnen de gemeentelijke organisaties te vinden. Jongerenparticipatie wordt bestuurlijk ingedeeld onder jeugdbeleid of welzijn, maar soms ook onder het thema burgerparticipatie.

De inrichting van de openbare ruimte valt uiteraard onder ruimtelijke ordening en openbare werken. Natuur is een derde beleidsthema, gekoppeld aan milieu of aan sport en recreatie. Onvoldoende helderheid over de bestuurlijke taakverdeling is een van de factoren die in de praktijk de kansen voor jongerenparticipatie beperkt.

Hieronder volgen twee voorbeelden van gemeenten die positief staan ten opzichte van jongerenparticipatie, maar waaruit ook blijkt dat er meer helderheid moet komen over hoe jongeren meer en beter betrokken kunnen worden.

De gemeente Almere ondersteunt trajecten gericht op jongerenparticipatie. Natuur- en milieuactiviteiten worden ontwikkeld door de stichting Milieueducatie in samenwerking met de welzijnskoepel De Schoor. Jongeren hebben ideeën ontwikkeld voor een groene stad. Er zijn groene brigades die werken aan duurzaamheid en jongeren maken films. Ook worden projecten uitgewerkt in de directe omgeving van de school.

Jongeren brengen advies uit aan de gemeente Almere op beeldende wijze. De terugkoppeling van de gemeente naar de jongeren van wat er met de adviezen al of niet wordt gedaan is echter nog wel een aandachtspunt. Wat jongeren hebben aangedragen wordt nog niet voldoende zichtbaar gemaakt in beleid en de uitvoering hiervan.

Een voorbeeld van initiatieven op het gebied van brede burgerparticipatie is het project *Mooi zo, goed zo*. In enkele gevallen is er sprake van deelprojecten gericht op jongeren, bijvoorbeeld rond de onderwerpen veilig uitgaan, hangplekken, spelvoorzieningen.

In Den Bosch heeft de gemeente de ambitie om jongeren te betrekken bij de inrichting van de openbare ruimte; maar in de praktijk verloopt dit nog niet naar wens. Ruimtelijke plannen zijn vaak tot in detail uitgewerkt; in de stadsinrichting wordt geen ruimte opengelaten voor spontane ontwikkelingen ingezet door gebruik van de ruimte door jongeren, bijvoorbeeld als plek om te skaten, hangplek etc. Maar er zijn wel ideeën. In de uiterwaarden van de Maas zijn er mogelijkheden voor sportieve activiteiten, survival, een vuurtje stoken. Er is een idee om jongeren te laten meewerken bij het omvormen van een productiebos naar natuurlijk bosbeheer: bomen om lieren, open plekken creëren en afsluiten met een feest in het bos. Den Bosch zoekt naar *methodieken en een open structuur* om met jongeren te werken.

3. Probleemanalyse

Fysieke en sociaal-geografische factoren

Jongeren komen minder in contact met natuur en groen in de omgeving. De fysieke afstand tot natuur en groen in de omgeving is in de afgelopen decennia toegenomen. Woonwijken in de stad zijn minder groen. Door hoge grondprijzen en terughoudendheid in het bebouwen van het buitengebied is vanaf eind jaren '70 de bouwdichtheid toegenomen. In bouwprojecten tot 2010 is 2% gereserveerd voor groen. Nieuwbouw in hoge dichtheden op VINEX locaties en stadsverdichting leiden ertoe dat in de stedelijke omgeving steeds minder groen per inwoner beschikbaar is. In vergelijking tot voorgaande generaties groeit een groot deel van de jongeren op in urbane en suburbane milieus.

Opgroeien in een groene omgeving draagt bij aan een gezonde fysieke, mentale en sociale ontwikkeling van kinderen¹. Voor de motorische ontwikkeling van kinderen, beweging, leren omgaan met elkaar en met de omgeving, ontwikkeling van spelvermogen en fantasie, maar ook voor het leren omgaan met risico's is buiten spelen van cruciaal belang². Over het belang van buiten spelen voor de ontwikkeling van kinderen bestaat brede overeenstemming.³ De beperkte beschikbaarheid van groen in de directe omgeving draagt ertoe bij dat kinderen minder buiten spelen. En de beleving van sociale onveiligheid en verkeersonveiligheid buiten stimuleert veel ouders om hun kinderen binnen te houden.

Kinderen brengen meer tijd door in de georganiseerde buitenschoolse opvang (BSO). Door beperkte capaciteit (financiële middelen en begeleiders) en door klemmende regels op het gebied van veiligheid en aansprakelijkheid blijft ook hier het buitenspelen beperkt. De opkomst van de spelcomputer, iPod en digitale netwerken hebben de vrijetijdsbesteding van kinderen en jongeren ingrijpend veranderd. Ze hoeven niet meer naar buiten om zich te vermaken en samen spelen is deels vervangen door digitale communicatie. Ook is de samenstelling van de bevolking aan het veranderen: in de dichtbevolkte oude wijken in grote steden in het westen van het land is 40-60% van de jongeren van allochtone afkomst. Ouders en jongeren van allochtone afkomst stellen zich vaker terughoudend op als het gaat om natuurbeleving en spelen in de natuur. Natuur en groen worden dan gekoppeld aan beelden van de agrarische

¹ Louv, Richard 2005. *Last child in the woods. Saving our children from nature-deficit disorder*. New York.

² Berg, Agnes van den 2007. *Kom je buiten spelen: een advies over onderzoek naar de invloed van natuur op de gezondheid van kinderen*. Alterra, Wageningen UR.

³ RMNO, RLG & RGO 2007. *Gezondheid en natuur verbinden – beleidsadvies over het inzetten van natuur voor gezondheid*. Raad voor Milieu en Natuur Onderzoek, Den Haag.

samenleving en lage levensstandaard die ertoe geleid hebben dat voorgaande generaties als migrant naar Europa kwamen.

De impact van deze maatschappelijke ontwikkelingen op de betrokkenheid van de jongeren bij natuur en groen in de openbare ruimte is moeilijk meetbaar. Voorondersteld wordt dat parallel aan de afname van kennis over flora en fauna onder opgroeiende jongeren het draagvlak voor natuurbehoud en natuurbeleid onder druk komt te staan.⁴⁴ Er zijn maar beperkt onderzoeksgegevens voorhanden en er is nauwelijks onderzoek verricht over de effecten op middellange termijn.

Factoren op het vlak van de sociale interactie

Overheden die de ambitie hebben om jongeren te betrekken bij hun leefomgeving hebben doorgaans moeite jongeren te bereiken. De communicatie met jongeren verloopt moeizaam. Een van de aspecten die een actieve participatie van jongeren compliceert, is de gebrekkige communicatie die overheden en intermediaire natuur- en milieuorganisaties aan de dag leggen. Jongeren worden niet voldoende bereikt met de juiste media. In de praktijk is de communicatie met jongeren doorgaans éénrichtingsverkeer. Er is nauwelijks ruimte voor interactie. Politici, beleidsmakers en maatschappelijke organisaties praten vooral óver jongeren en nauwelijks mét jongeren. Ze komen vaak pas in beeld als er problemen zijn. Een voortdurende dialoog met jongeren is een voorwaarde voor het ontwikkelen van een gemeenschappelijke taal en begrippenkader over natuur, landschap, milieu en duurzaamheid.

Procesfactoren

Beleidsprocedures en gemeentelijke planprocessen zijn – in vergelijking tot het tempo en het niveau waarop jongeren communiceren – traag en abstract. Jongeren kunnen zich niet identificeren met beleidsprocessen en met als gevolg dat hun betrokkenheid bij de openbare ruimte – of het gebrek aan betrokkenheid – verkeerd begrepen wordt. Jongeren krijgen onvoldoende ruimte om zelfstandig en op eigen wijze vorm en inhoud te geven aan ideeën over wereld en leefomgeving. Jongeren zijn doorgaans nauwelijks georganiseerd, waardoor het moeilijk is om als *stakeholder* te participeren in een planproces.

De duur van planprocessen is een complicerende factor. Als processen zich uitstrekken over een lange termijn zonder dat tastbare resultaten worden geboekt, dan is de kans groot dat jongeren afhaken. Zij spannen zich in om in hun vrije tijd een bijdrage te leveren en verwachten dat het proces hierop wordt afgestemd. Jongeren die een bepaalde groep vertegenwoordigen kunnen het uitblijven van concrete resultaten niet uitleggen aan hun achterban, die het vertrouwen kan kwijtraken.

⁴⁴ Verboom, Jana 2004. *Teenagers and biodiversity - Worlds apart? An essay on young people's views on nature and the role it will play in their future*. Alterra, Wageningen UR.

5. Conclusies en aanbevelingen

- Verklein de fysieke afstand tot natuur en groen in de leefomgeving van kinderen en jongeren door in plannen voor nieuwbouw en de renovatie van wijken meer ruimte voor groen op te nemen.
- Besteed meer aandacht aan de gebruikswaarde van groen voor kinderen en jongeren.
- Zet in op het actief betrekken van jongeren bij hun leefomgeving.
- Benader jongeren als constructieve mensen – burgers van de gemeente met belangen en ideeën.
- Ontwikkel een coherent beleid gericht op jongerenparticipatie.
- Ontwerp een samenhangende structuur voor natuuractiviteiten in het basis- en voortgezet onderwijs, voor de BSO, jongerenwerk en wijkopbouwwerk en in relatie tot sport.
- Stem beleidsactiviteiten op het gebied van jongerenwerk/welzijnswerk en natuurbeleid/ openbare ruimte goed op elkaar af.
- Doorbreek de schotten tussen afdelingen door integrale samenwerking op projectbasis.
- Zorg ervoor dat jonge initiatiefnemers en hun begeleiders niet moeten opboksen tegen taai structuren en dat ze weten bij welk loket ze moeten zijn.
- Ontwerp een stimuleringsregeling, geef jongeren een platform en begeleiding bij het uitwerken van ideeën tot een projectplan.
- Maak bestuurlijke processen inzichtelijk en aansprekend voor jongeren. Als processen om juridische redenen niet kunnen worden versneld is het wellicht mogelijk ze in stukken te knippen en anders in te richten.
- Ontwikkel parallel aan de formele structuren een overzichtelijk stappenplan op basis waarvan de besluitvorming kan plaatsvinden.
- Ontwerp flexibele financieringsstructuren die aansluiten bij interactieve planprocessen.
- Ontwikkel een communicatie strategie gericht op jongeren. Externe expertise kan hierbij van doorslaggevende betekenis zijn.
- De communicatie richting jongeren moet hip zijn, maar pas op: blijf authentiek en benader jongeren niet louter met marketing instrumenten, daar prikken ze doorheen.
- Zorg ervoor dat je geloofwaardig bent als overheid.
- Vraag jongeren niet alleen te participeren in een bepaalde fase van de planvorming, maar zorg ervoor dat ze ook daadwerkelijk invloed kunnen uitoefenen.
- Draag er zorg voor dat goede plannen/ ideeën worden uitgevoerd. Jongeren kunnen zich dan manifesteren als constructieve mensen en het motiveert hen om betrokken te blijven in toekomst. Bestuurders doen er goed aan om hun oprechte waardering voor de inzet van jongeren uit te dragen.
- Deel ervaringen met bestuurders en ambtenaren in andere wijken, stadsdelen of gemeenten. Er is veel behoefte aan praktische informatie en *best practices* om bestuurders en beleidsmedewerkers met koudwatervrees over de streep te trekken.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met

Stichting Natuur en Milieu, Frits Backer, tel: 030 – 2348227,
f.backer@natuurenmilieu.nl

IVN Nederland, Jacco Rodenburg, tel: 020 – 6228115,
j.rodenburg@ivn.nl

Utrecht/Amsterdam, april 2008

